

NEDERLANDSE
BACH
19
21
VERENIGING

Subsidieperiode 2017-2020

TOEKOMSTPLANNEN VAN EEN BIJNA HONDERDJARIGE

1. Korte typering van het ensemble

De Nederlandse Bachvereniging is voor alles een ensemble, een collectief van bijzondere instrumentalisten en zangers, verbonden door een grote passie voor de muziek van Johann Sebastian Bach en diens voorgangers, tijdgenoten en navolgers. De ensembleleden behoren tot de internationale top binnen het vakgebied en velen geven les aan conservatoria in binnen- en buitenland. Artistiek leider Jos van Veldhoven, door NRC onlangs zelfs 'de plaatsvervanger van Bach op aarde' genoemd, is een van de belangrijkste Bach-autoriteiten van dit moment.

Het uitvoeren van muziek is de kern van al onze activiteiten. Zowel in het instrumentale als in het vocale repertoire en met name in de combinatie van beide, is de hoogste (inter)nationale kwaliteit ons streven. Behalve door grote bevologenheid worden onze musici ook gekenmerkt door een hoge graad van vakmanschap en specialisatie. Zij hebben allemaal een uitgebreide kennis van het repertoire, de uitvoeringspraktijk, de specifieke aspecten van hun instrument en de verschillende stemmingen. De grote aandacht voor die ambachtelijke kant van het musiceren is een wezenlijk onderdeel van onze artistieke identiteit. Die kennis leidt niet tot verstarring en standaardisering, maar komt voort uit een aanhoudende nieuwsgierigheid die steeds weer uitmondt in experiment en vernieuwing.

Via onze uitvoeringen willen we onze ontdekkingen met zoveel mogelijk mensen delen. We zijn ervan overtuigd dat de muziek van Bach een universele zeggingskracht heeft, die religie, afkomst en opvoeding overstijgt en die heel veel mensen raakt en inspireert.

2. Artistieke uitgangspunten, signatuur, beschrijving activiteiten

Het artistieke DNA

Ons ensemble werd in 1921 opgericht door een groepje Bach-fanaten uit het Gooi. Zij vonden dat Willem Mengelbergs massale uitvoeringen van de *Matthäus-Passion* in het Amsterdamse Concertgebouw de muziek van Bach geen recht deden. Zij kozen heel bewust voor een kleinere bezetting en een gepaste locatie. In 1922 vond de eerste uitvoering van de *Matthäus-Passion* in de Grote Kerk van Naarden plaats.

De ondogmatische zoektocht naar 'authenticiteit' mondde met de komst van artistiek leider Jos van Veldhoven in de jaren tachtig van de vorige eeuw uit in een resolute keuze voor de historische uitvoeringspraktijk, die ondertussen, met name in Nederland, tot volle wasdom was gekomen.

Anno 2016, vijftienentwintig jaar na de oprichting, is deze zoektocht nog steeds de belangrijkste artistieke drijfveer achter het werk van de Bachvereniging. Niet vanuit een verlangen naar museale conservering, maar vanuit de overtuiging dat we beter tot aansprekende uitvoeringen komen wanneer we meer begrijpen van de omstandigheden waarin de muziek tot stand kwam. Maar hoewel onderzoek een belangrijke sleutel is tot de interpretatie, is het niet het einddoel. Alleen hedendaags kunstenaarschap en bevoegdheid kunnen tot inspirerende uitvoeringen leiden.

Dat muzikale zeggingskracht minstens even belangrijk is als historische uitvoeringspraktijk, blijkt ook uit ons beleid met betrekking tot het uitnodigen van gastdirigenten. De Bachvereniging werkt zowel met gelauwerde oude-muziekcoryfeeën zoals Sigiswald Kuijken en Masaaki Suzuki, als met gerenommeerde musici met een moderner profiel zoals Ed Spanjaard en Peter Dijkstra. Daarnaast bieden wij briljante dirigenten die bij het Nederlandse publiek nog niet zo bekend zijn, zoals Fabio Bonizzoni en Václav Luks, graag een podium.

Meer dan Bach en barok

Hoewel Bach voor ons altijd de belangrijkste componist zal zijn, vinden we variëteit in programmering heel belangrijk. Zo keren Monteverdi, Handel, Vivaldi, Schütz en Biber met regelmaat terug op de lessenaars en programmeren we ook regelmatig Mozart, Haydn of Brahms. Maar het is misschien nog wel het leukst wanneer we naast een bekend werk onbekende, barokke pareltjes programmeren en op die manier ook publiek dat op de grote composities afkomt kunnen verrassen en verrijken.

Bovendien schuwt de Bachvereniging interdisciplinaire samenwerkingen niet. Zo speelde het ensemble in het Holland Festival van 2014 de première van *Oedipus* van Calliope Tsoupaki, de afscheidsvoorstelling van Pierre Audi. En een half jaar later werkten we samen met danser en choreograaf Ederson Rodrigues Xavier in een programma met barokke danssuites. Hoewel de Nederlandse Bachvereniging deze vormen van samenwerking met graagte omarmt, blijven dit uitstapjes naast een parcours dat zich doorgaans zeer consequent voltrekt. Alleen door de focus scherp te houden, kan de Bachvereniging immers blijven excelleren in haar kerngebied.

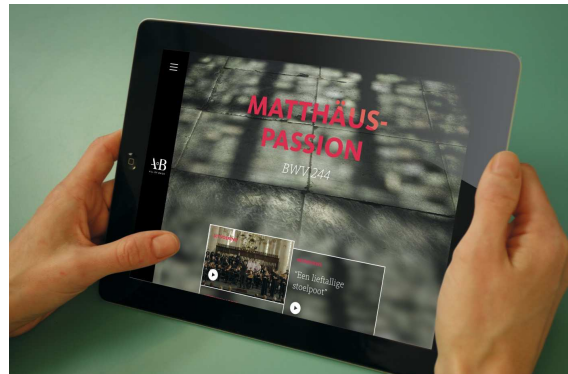
De programmering

Een rijk en gevarieerd concertseizoen in Nederland is de basis van onze activiteiten. We verzorgen een zestigtal concerten, verspreid over onze zogenaamde kernplekken. De Bachvereniging mag niet ontbreken op grote podia als TivoliVredenburg in Utrecht, het Concertgebouw en het Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam en de Doelen in Rotterdam. Daarnaast onderhoudt zij warme contacten met steden als Naarden, Groningen, Maastricht, Kampen en Eindhoven. Inclusief de jaarlijkse omvangrijke Kerst-tournee en een twaalfstal uitvoeringen van de *Matthäus-Passion* speelt de Bachvereniging per seizoen ongeveer negen producties. Daarnaast vindt jaarlijks een aantal incidentele uitvoeringen plaats, zoals sponsorconcerten, vriendenconcerten, optredens op festivals en uitvoeringen die

speciaal voor het jubileumproject All of Bach worden georganiseerd.

Ook de komende vier jaar neemt het project All of Bach een belangrijke plek in. In de aanloop naar onze honderdste verjaardag (in seizoen 2021-2022) voeren we het volledige werk van Johann Sebastian Bach uit. De uitvoeringen worden opgenomen in beeld en geluid en, voorzien van een schat aan achtergrondinformatie, online aan de hele wereld geschonken. Met All of Bach wil de Bachvereniging de miljoenen mensen die wereldwijd elke dag in zoekmachines de term 'Bach' intoetsen, een plek geven waar ze inspiratie en verdieping vinden.

Vanzelfsprekend neemt de muziek van Johann Sebastian Bach de centrale plek in onze programmering in. Naast de jaarlijkse *Matthäus-Passion* staan de komende subsidieperiode grote titels uit de schatkamer van de grote meester op het programma, zoals de *Johannes-Passion*, het *Weihnachts-Oratorium*, de *Kunst der Fuge* en de *Brandenburgse Concerten*. Maar we brengen ook zelden gehoorde cantates, kamermuziek, orgel- en klavecimbelwerken. Ons project All of Bach biedt extra ruimte voor bijzondere concerten door het hele land waarbij we allerlei unieke locaties aandoen, van kerken met historische orgels tot salons en huiskamers. Wij willen de komende zeven jaar in elke provincie minstens een uitvoering opnemen in samenwerking met de provinciebesturen van Nederland.

Maar er is meer dan Bach alleen. Zo zullen de komende jaren o.a. *Belshazzar* van Handel, *Dido and Aeneas* van Purcell, *Die Jahreszeiten* van Haydn en de *Mis in c klein* van Mozart uitgevoerd worden. Naar aanleiding van het Luther-jaar 2017 zullen we ook weer dieper in de 16^e en de 17^e eeuw duiken. In 2018 staat een groot passie-oratorium van Reinhard Keiser op het programma, dat onder andere zal worden uitgevoerd in de NTR Zaterdagmatinee.

De plannen 2017-2020

De programmering voor de komende seizoenen is vanzelfsprekend vastgesteld onder voorbehoud van financiering. De begroting is gebaseerd op continuering van de situatie in 2013-2016, zowel voor wat betreft Rijkssubsidie als andere subsidies, sponsorgelden en andere baten.

Vrijwel alle werken van Bach die in de komende jaren worden uitgevoerd, zullen tevens worden opgenomen in beeld en geluid voor All of Bach. In de komende subsidieperiode zullen we jaarlijks gemiddeld zeventig releases realiseren.

2017

Januari

- **Bach en de viool van Pisendel** (3 concerten, Utrecht en Amsterdam); cantates met virtuoze vioolpartijen die Bach schreef voor de violist Johann Georg Pisendel. Dit project wordt geleid door concertmeester Shunske Sato, die tevens een soloconcert van Pisendel zal spelen.
- **Bartolotti Session 3** (2 concerten in Amsterdam); in het kader van All of Bach: concerten met opnamen van klavecimbelmuziek in het voormalige woonhuis van de vermaarde oude-muziekspecialist en klavecinist Gustav Leonhardt. Klavecinist: Pierre Hantaï (o.v.).
- **Bachs Goldbergvariaties** (in Nederland en Brugge); uitvoering door de jonge Franse klavecinist Jean Rondeau, in samenwerking met de Organisatie Oude Muziek en de Bach Academie van het Concertgebouw Brugge.

Februari

- **Bachs klavecimbelconcerten** (4 concerten, Maastricht, Utrecht, Amsterdam, Eindhoven); voor dit programma nodigden we de briljante, jonge, Italiaanse klavecinist Francesco Corti uit. Naast drie klavecimbelconcerten van Bach wordt naar aanleiding van het Telemann-jaar ook diens *'Burllesque de Don Quixotte'* gespeeld.
- **Feestcantates van Bach** (3 concerten, Groningen, Utrecht, Amsterdam); voor dit groot bezette programma keert dirigent Peter Dijkstra terug naar de Bachvereniging.

Maart

- **Johannes-Passion** (5 concerten, Alkmaar, Kampen, Tilburg, Naarden en Amsterdam); deze concertreeks vindt plaats in het kader van ons jong-talentprogramma: Young Bach Fellowship. Zeventien jonge zangers zullen zowel de ensembles als de solopartijen voor hun rekening nemen. Ook in het orkest zullen, naast onze vaste aanvoerders, jonge musici spelen.
- **Bartolotti Session 4** (2 concerten in Amsterdam); Klavecijnist: Benjamin Alard (o.v.).

April

- **Matthäus-Passion** (12 concerten, Groningen, Eindhoven, Tilburg, Rotterdam, Aardenburg, Utrecht en Naarden); dit jaar gedirigeerd door de Tsjechische dirigent Václav Luks.
- **Lamentaties** (2 concerten in Naarden); traditionele uitvoering op de ochtenden van Goede Vrijdag en Paaszaterdag. Dit jaar worden de *Lamentaties van Jeremia* uitgevoerd in de gregoriaanse versie, door de Belgische vrouwenschola Psallentes o.l.v. Hendrik Vanden Abeele.
- **Mini residence in de Thüringer Bachwochen** (3 concerten in Mühlhausen, Arnstadt en Dornheim); de Bachvereniging keert na twee jaar terug naar Bachs heimat Thüringen, deze keer met een cantate-programma en een programma rond Bach-koralen. Deze laatste zullen ter plekke worden opgenomen voor All of Bach.

Mei

- **Oster-Oratorium** (3 concerten, Utrecht en Amsterdam); In dit programma vieren we Pasen en Pinksteren op één dag met de muziek die Bach voor deze feestdagen schreef.
- **Vriendenconcert, cellosuites van Bach** (2 concerten in Amsterdam); het jaarlijkse vriendenconcert sluit aan bij de opnames die gemaakt worden voor All of Bach. De cellist is nog niet bekend.

September

- **Luther cantates** (2 concerten: Festival Oude Muziek Utrecht, Musikfest Stuttgart of Groningen); in het kader van het aan Luther gewijde Festival Oude Muziek 2017 zal de Bachvereniging een concert met cantates verzorgen, waarbij het nieuwe, speciaal voor de grote zaal van TivoliVredenburg gebouwde barokorgel in gebruik genomen wordt.
- **Bartolotti Sessions 5** (2 concerten in Amsterdam).

Oktober

- **Orkestsuites** (4 concerten, o.a. Utrecht, Amsterdam, Eindhoven); een orkestraal programma rond twee groot bezette suites van Bach.

November

- **Belshazzar van Handel** (4 concerten, o.a. Utrecht i.s.m. AVROTROS Vrijdagconcert en Amsterdam); na Saul (in 2008) keert de Bachvereniging terug naar de grote oratoria van Handel.
- **Bartolotti Sessions 6** (2 concerten in Amsterdam).

December

- **Weihnachts-Oratorium** (10 concerten, o.a. Amsterdam, Eindhoven, Utrecht).

2018

Januari

- **Motetten van Bach** (5 concerten, o.a. in Utrecht, Naarden en Amsterdam); een programma waarin klein bezette motetten van Bach (o.a. *Jesu meine Freude*) centraal staan.
- **Bartolotti Sessions 7** (2 concerten in Amsterdam).

Februari

- **Kamermuziek** (5 concerten); kamermuziek van Bach gespeeld door leden van de kernbezetting en één nader te bepalen gast. Opname in het kader van All of Bach.
- **Der blutige und sterbende Jesus, passie-oratorium van Reinhard Keiser** (3 concerten, Zaterdagmatinee in het Concertgebouw Amsterdam en België/Luxemburg); in 2009 werd de partituur van dit oratorium teruggevonden. Een uniek werk dat nooit eerder in Nederland te

horen was. Het is het allereerste passie-oratorium op een volledig vrij gedicht libretto, dus zonder Bijbelteksten.

Maart

- ***Dido and Aeneas en Verse anthems van Purcell*** (5 concerten); in dit 'Engelse' seizoen naast Handels *Belshazzar* dus ook dit meesterwerk van Purcell, gecombineerd met enkele van zijn mooiste *Verse anthems*.
- ***Bartolotti Sessions 8*** (2 concerten in Amsterdam).
- ***Operaproductie met muziek van Vivaldi*** (30 voorstellingen in Nederland); co-productie met OPERA2DAY. Vivaldi's opera's winnen aan bekendheid, maar scenische uitvoeringen komen nog steeds zelden voor. De Bachvereniging, wier naamgever veel bewondering voor Vivaldi had, slaat de handen ineen met OPERA2DAY om daar verandering in te brengen.

April

- ***Matthäus-Passion*** (12 concerten in verschillende kernplekken); bij deze uitvoering experimenteert Jos van Veldhoven met de opstelling van koor en orkest, om nog dichter bij de oorspronkelijke beleving van de luisteraars in de Thomaskirche van Leipzig te komen.

Mei

- ***Cantateprogramma van Bach*** (4 concerten, o.a. in Utrecht, Naarden en Amsterdam); programma nader te bepalen.
- ***Vriendenconcert, klein bezette cantates van Bach*** (2 concerten in Den Haag); de op het vriendenconcert gespeelde cantates zullen worden opgenomen voor All of Bach.

Juni

- ***Die Kunst der Fuge*** (4 concerten, o.a. in Utrecht, Amsterdam); dit programma wordt een ode aan de fuga. Aan de hand van gevarieerde orkestraties en een bijzondere ruimtelijke opstelling belichten we de rijkdom van deze fundamentele vorm uit de barok.

September

- ***Bartolotti Sessions 9*** (2 concerten in Amsterdam).

Oktober

- ***Cantates van Bach*** (4 concerten, o.a. in Utrecht, Naarden en Amsterdam); programma nader te bepalen.
- ***Bartolotti Sessions 10*** (twee concerten in Amsterdam).

November

- ***De Brandenburgse Concerten*** (8 concerten); in tegenstelling tot andere bundels vormen de zes *Brandenburgse Concerten* samen een zeer gevarieerd en toch extreem samenhangend concertprogramma. Een staalkaart van Bachs kunnen op instrumentaal gebied, en daarmee ook een buitenkans voor het orkest van de Bachvereniging om te schitteren.

December

- ***Handels Messiah*** (10 concerten, o.a. in alle kernplekken); Kerstproductie 2018.

2019-2020

Ook in de jaren 2019 en 2020 voeren we orkestrale programma's uit en trakteren we het publiek op Bachs prachtige cantates in het kader van All of Bach. Daarnaast voeren we twee grote werken uit de klassieke periode uit. Met *Die Jahreszeiten* (februari 2019) van Haydn, geven we een vervolg aan de succesvolle tournee met Haydns *Die Schöpfung* in 2008. Een jaar later staat de *Mis in c klein* van Mozart op het programma. In december 2020 wordt Bachs *Weihnachts-Oratorium* weer uitgevoerd. In het kader van All of Bach plannen we een bijzonder project rond de driestemmige inventies waarin het klavichord centraal staat. En we gaan door met het uitnodigen van internationale muzikale erfgenamen van Gustav Leonhardt om in diens oude woonhuis aan de Herengracht in Amsterdam Bachs werken voor klavecimbel uit te voeren en op te nemen.

Het buitenland

De profilering van de Bachvereniging in het buitenland is in de beginjaren van All of Bach op een lager pitje gezet. Nu All of Bach ruimschoots op stoom is, kunnen we actiever werk maken van optredens

buiten Nederland. België wordt standaard betrokken bij de samenstelling van het seizoen in Nederland. Er bestaan goede relaties met de zalen in Brussel (Bozar), Brugge (Concertgebouw) en Antwerpen (De Singel). We zijn voornemens daar in de komende periode De Bijloke in Gent aan toe te voegen.

Aangezien de muziek van Bach ons belangrijkste onderwerp is, is Duitsland een relatief toegankelijke markt. We waren de voorbije seizoenen te gast op de festivals van Stuttgart en Thüringen en met beide festivals zijn concrete plannen voor 2017 en 2018 in de maak. Ook het Musikfest Erzgebirge heeft ons uitgenodigd in 2018. Bovendien wordt met het Bach-festival in Leipzig gepraat en lopen er op dit moment concrete onderhandelingen over een tournee in Japan in de herfst van 2017.

All of Bach: Live muziek online

Met de komst van All of Bach is een belangrijke nieuwe artistieke discipline aan onze activiteiten toegevoegd. Met onze registraties spannen we ons in om muziek op een onderscheidende manier in beeld te brengen, waarbij het fysieke aspect van het musiceren een belangrijke rol speelt. We brengen hiervoor de expertise samen van regisseurs uit verschillende genres, zoals speelfilm en documentaire. Maar we werken ook met mensen die zich specifiek op de combinatie 'muziek en film' richten, zoals Lucas Van Woerkum, die met zijn *Symphonic Cinema* een nieuw genre ontwikkelt. De videoclip bestaat in de popmuziek al meer dan dertig jaar als een geheel eigen kunstvorm. Bij de klassieke muziek blijven registraties vaak hangen in een relatief platte weergave van de uitvoering. Onze doelstelling is om met onze films het verhaal van de uitvoering te vertellen. Behalve de muziek zelf, hebben de musici en hun interpretatie daarin een belangrijke rol. Een wezenlijk onderdeel van All of Bach zijn de video's waarin dirigenten en musici vertellen over de muziek die ze uitvoeren. Dit zijn soms heel persoonlijke verhalen over de relatie van de uitvoerder tot een stuk. Maar ook de ambachtelijke aspecten van onze uitvoeringspraktijk kunnen hierin op een laagdrempelige manier worden uitgelicht. In beide gevallen, zo leren ons de reacties van de gebruikers, leiden deze getuigenissen tot een andere manier van luisteren. Inmiddels hebben we meer dan honderdvijftig van dit soort video's online staan. Doordat de musici direct tot het publiek spreken en voorbeelden gebruiken in beeld en geluid, beklijft de informatie veel beter dan in geschreven toelichtingen.

All of Bach blijft weliswaar een project, dat dus een einddatum heeft, maar het heeft desondanks een duurzame invloed op de hele werking van de Bachvereniging. Het is een uitstekend instrument om meer publiek te bereiken, de drempel naar klassieke muziek te verlagen en de positie van de Bachvereniging (internationaal) te verstevigen. Om onze inspanningen goed te structureren, hebben we ons voorgenomen om de resterende zeven jaar van All of Bach te verdelen over drie fases, waarvan de eerste twee grotendeels in de komende subsidieperiode vallen:

- Fase 1: De seizoenen van 16/17 en 17/18 vertonen een grote concentratie aan topwerken uit Bachs oeuvre (*Johannes-Passion*, *Oster-Oratorium*, *Hohe Messe*, *Weihnachts-Oratorium*). Dit zijn relatief dure jaren, die er evenwel voor zorgen dat All of Bach de grote pijlers van Bachs oeuvre kan laten zien.
- Fase 2: In de seizoenen 18/19, 19/20 en 20/21 bouwen we verder op de opgedane ervaring. Naast

een diverse programmering, gaan we door met het opnemen van cantates, orkestwerken, klavierwerken, orgelwerken en kamermuziek.

- Fase 3: In seizoen 21/22 komt de klap op de vuurpijl met *'All of Bach – The Final Season'*, het grote jubileumfeest. Het hele seizoen lang brengen we Bach in heel Nederland, inclusief een groot internationaal Bachfeest. Hiervoor wordt een apart plan gemaakt met een eigen begroting en financieringsplan. Het jubileum loopt door tot Kerst 2022, wanneer All of Bach compleet opgeleverd wordt.

All of Bach research

Zoals eerder vermeld, verzamelt ons ensemble een grote schat aan kennis en informatie over de uitvoeringspraktijk van de 17^e en 18^e eeuw, en met name over de muziek van Bach. We denken al enige tijd na over een manier om deze schat aan informatie gestructureerd ter beschikking te stellen aan musici (en andere geïnteresseerden) over de hele wereld. Wij ambiëren daarbij niet een academisch instituut te worden, maar denken dat een online platform, waarop musici, onderzoekers en publicisten hun kennis van de bronnen en de concrete vertaling naar een uitvoeringspraktijk delen, een belangrijke en succesvolle toevoeging aan het bestaande instrumentarium zou zijn. Ten tijde van het indienen van deze aanvraag zijn de plannen nog niet concreet genoeg om er uitgebreid op in te gaan, maar de komende jaren zal dit idee ongetwijfeld zijn beslag krijgen.

Educatie

Hoewel educatie geen kerntaak is van de Bachvereniging, vinden we het van essentieel belang mensen van alle leeftijden in aanraking te brengen met muziek. Rondom concerten organiseren we al sinds jaar en dag inleidingen en andere verdiepende randprogrammering. Schoolklassen bezoeken ook met enige regelmaat onze repetities. Voor middelbare scholieren hebben we op dit moment twee goedlopende educatieprojecten. Samen met Rabobank ontwikkelden we het lespakket *Beats by Bach* waarbij jongeren tussen de 14 en 18 jaar binnen hun eigen belevingswereld gezamenlijk een korte film maken op basis van zelf gekozen muziek van Bach. De doelstelling van het project is dat jonge mensen niet alleen de muziek van Bach (beter) leren kennen, maar ook ontdekken dat zijn muziek nog steeds actueel, relevant en alomtegenwoordig is. Alle filmpjes komen op YouTube waarna iedereen kan stemmen op zijn of haar favoriet. De winnende school krijgt een exclusief live concert van de Bachvereniging.

Daarnaast organiseren we elk jaar het project *Oog in oog met de Matthäus-Passion* waarbij we jongeren kennis laten maken met dit nog steeds in populariteit stijgende werk van Bach. Leerlingen worden eerst in de klas door een musicus van de Bachvereniging ingewijd in de wereld van de *Matthäus-Passion* en bezoeken daarna een van onze uitvoeringen in een kerk of concertzaal. Ruim 130 scholen namen in de periode 2013-2016 deel aan een van onze educatieprojecten.

Ook All of Bach is een heel belangrijk educatie-instrument. Op de tweetalige site allofbach.com heeft iedereen ter wereld, op elk moment van de dag, toegang tot de uitvoeringen en de context van het werk van Bach. Door middel van onze concertregistraties, interviews met musici en toelichting bij ieder werk, kunnen we iedereen bereiken, van scholier tot professional, ook diegenen voor wie de drempel naar het concert (nog) te hoog is.

Een ander concreet voorbeeld van educatie/talentontwikkeling via All of Bach is de opname van de zogenaamde 'Inventionen', studiemateriaal dat Bach schreef voor zijn zoons. We werken hiervoor samen met getalenteerde, jonge (7-14 jaar) pianisten. Omdat we bij de Bachvereniging authentieke instrumenten bespelen en jong talent daarmee niet automatisch in aanraking komt, volgen zij bij onze klavecinsten eerst een aantal masterclasses om klavecimbel te leren spelen.

Met dit soort projecten vallen verschillende educatiedoelstellingen samen. We laten een nieuwe generatie musici kennis maken met authentieke instrumenten en de uitvoeringspraktijk van de oude muziek, en we nemen via de gefilmde ontdekkingstocht van deze kinderen een publiek – van jong tot oud – mee in de oude muziek. Dit unieke project realiseren we samen met onze partner Rabobank.

3. Plaats in het veld

De Bachvereniging heeft als oudste oude-muziekensemble in Nederland (en wellicht ter wereld) een unieke plek in het culturele landschap. Haar continuïteit is niet afhankelijk van een artistiek leider (c.q. oprichter) maar wordt geborgd door een lange traditie en een breed maatschappelijk draagvlak dat zich vertaalt in een breed publiek en in een grote bestuurlijke betrokkenheid, jarenlange relaties met subsidiënten, fondsen, bedrijven en andere partners. Met name vanwege de universele muziek van Bach en de Matthäus-traditie, bereikt de Bachvereniging een breder publiek dan alleen maar de oude-muziek liefhebbers. Met All of Bach wordt dat publiek alleen maar groter.

De Nederlandse Bachvereniging onderscheidt zich als een ensemble dat zich zowel op het vocale als op het instrumentale aspect van het repertoire van de 17^e en de 18de eeuw richt. We opereren dus niet als een barokorkest dat samenwerkt met zangers, noch als een koor dat zich laat begeleiden door een orkest. Beide aspecten, het instrumentale en het vocale, vormen een eenheid die gefundeerd is op de beginselen van de retoriek. Instrumentalisten werken met tekst, en zangers kunnen instrumentaal denken.

In artistieke zin zijn wij voortdurend in beweging. De kaders van het repertoire en de historisch geïnspireerde uitvoeringspraktijk zijn helder, maar daarbinnen bestaat de grootst mogelijke vrijheid. Ook de jarenlange Matthäus-traditie houden we levendig door een open houding voor nieuwe inzichten en een voorliefde voor experiment. Dat gebeurt enerzijds door het tweejaarlijks uitnodigen van een bijzondere gastdirigent. In 2015 was dat de bas Stephan MacLeod, die zelf ook een solistenpartij voor zijn rekening nam. In 2017 komt de jonge Tsjechische dirigent Václav Luks. Anderzijds blijven ook de eigen musici zich verdiepen in Bachs monumentale compositie. Zo zal Jos van Veldhoven in 2018 opnieuw verrassend experimenteren met de opstelling.

De Bachvereniging is heel expliciet een *Nederlandse* Bachvereniging. We bouwen actief een publiek op van Groningen tot Maastricht en van Eindhoven tot Kampen. Ons ensemble is een van de weinige spelers die ervoor zorgen dat barokmuziek, uitgevoerd op het allerhoogste niveau, te horen is in nagenoeg heel Nederland.

Door het project All of Bach is de Bachvereniging ook koploper in het gebruik van nieuwe media bij het bereiken van publiek. Ons publiek is in twee jaar meer dan vertienvoudigd en in plaats van gemiddeld één keer per maand tijdens het seizoen, hebben we nu wekelijks contact met onze wereldwijde achterban, het hele jaar door.

4. Ondernemerschap

4a. Bedrijfsvoering en financiering

Behalve een ensemble is de Bachvereniging ook een concertorganisatie. Bijna 90% van onze concerten wordt in eigen beheer of in een partage-regeling met de zalen georganiseerd. Dat vraagt om een goed draaiende afdeling marketing en publieksservice. Met de komst van Eva Postema in 2015, die als hoofd bedrijfsvoering ook de marketing in haar portefeuille heeft, is ervoor gekozen om dit onderwerp een belangrijkere positie in de organisatie te geven. De gesubsidieerde podiumkunstensector is weliswaar niet marktgestuurd, maar enige vorm van marktgerichtheid is onontbeerlijk. Een eigen kaartverkoopsysteem en daarbij horende publieksservice zijn weliswaar arbeidsintensief, maar ook van onschatbare waarde bij het voeren van een adequaat marketingbeleid. Met ingang van 2016 maken we gebruik van de door het FPK ontwikkelde Monitor Podiumkunsten, een uitstekend instrument voor zelfevaluatie en koersbepaling.

De mensen die het doen

De **musici** van de Bachvereniging zijn allen freelancers. Er is geen sprake van vaste dienstverbanden, maar er is wel een zogenaamde kernbezetting die met voorrang wordt uitgenodigd. Die loyaliteit is wederzijds en betaalt zich uit in een sterk ontwikkelde speelcultuur. De Bachvereniging spant zich ervoor in haar musici een goed en marktconform honorarium te betalen, waarbij zelfstandigen een extra bedrag mogen factureren ten behoeve van een (eigen) pensioenregeling en/of ziekteverzekering. De directie overlegt geregeld met het IVO (Instrumentaal Vocaal Overleg) over deze aspecten van de arbeidsrelatie. Desalniettemin is de sowieso al preciaire situatie van veel freelance musici de laatste jaren sterk verslechterd. Dat was ook de conclusie van een recent onderzoek dat de Raad voor Cultuur en de SER gezamenlijk uitvoerden. Het verdwijnen van de mogelijkheid om als zzp'er (met een VAR) bij ons te spelen of te zingen, zal allesbehalve helpen om de economische positie van de musicus te verstevigen.

De ambitieuze doelen die de Bachvereniging zich de komende jaren heeft gesteld, veronderstellen niet alleen een degelijke artistieke en financiële onderbouwing, maar ook een slagvaardige **kantoorbezetting**. De Bachvereniging stelt belang in een compact en daadkrachtig team van gedreven medewerkers. De tweehoofdige directie wordt gevormd door de artistiek leider en de directeur. Artistiek leider Jos van Veldhoven is verantwoordelijk voor alle artistieke zaken, met name concertprogramma's, casting, keuze voor gastdirigenten en kwaliteitsbewaking van het ensemble. Directeur Jan Van den Bossche geeft samen met het hoofd bedrijfsvoering Eva Postema leiding aan een kantoorstaf die is ondergebracht in de afdelingen Productie, Financiën en het cluster Marketing, Communicatie & Publieksservice. Daarnaast is hij hoofdredacteur van het platform All of Bach.

De Bachvereniging werkt met een klassiek bestuur-directiemodel volgens de richtlijnen van de Code Cultural Governance. Het **bestuur** stelt zich in de jaarlijkse evaluatie standaard de vraag of het huidige model nog in overeenstemming is met de werking en de ambities van de praktijk. De conclusie was in 2016 dat er vooralsnog geen reden is om het model ingrijpend te wijzigen. Wel zullen het algemeen en het dagelijks bestuur bijeengevoegd worden tot één bestuur en krijgt de directie meer zelfstandigheid en slagkracht. De taakverdeling tussen bestuur en directie wordt beschreven in een directiereglement. Op dit moment voert de Nederlandse Bachvereniging geen actief beleid op de Code Culturele Diversiteit.

Het financiële fundament van de Bachvereniging

De Bachvereniging verheugt zich in een breed maatschappelijk draagvlak, dat haar weliswaar niet onafhankelijk maakt van subsidies, maar haar wel een hoge graad van duurzame zelfredzaamheid geeft. Ongeveer 20% van onze inkomsten komt uit subsidies, circa 45% komt uit publieksinkomsten en de overige 35% procent is afkomstig uit particuliere bronnen (fondsen, donateurs, sponsors). De rijkssubsidie maakt het mogelijk om artistieke keuzes te maken die een wezenlijke aanvulling bieden op de vele Bach-uitvoeringen in het semi-professionele en het commerciële circuit, waarin steeds dezelfde werken worden uitgevoerd en vernieuwing ver te zoeken is. Verder biedt het ons de mogelijkheid om te blijven investeren in relatief minder rendabele speelplekken zoals Kampen, Groningen, Alkmaar en Maastricht.

De tweede termijn van ons partnership met Rabobank loopt na juli 2017 af. Op dit moment oriënteren wij ons daarom op een nieuwe hoofdsponsor.

A little help from our friends

Naast de eigen 'moederstichting', kent de Bachvereniging twee gelieerde stichtingen. In de Stichting Vrienden van de Nederlandse Bachvereniging zijn de particuliere donateurs ondergebracht: Vrienden en 'Bachfondsen'. De Bachvereniging heeft ongeveer 3.000 Vrienden die jaarlijks gezamenlijk ca. €120.000 doneren. Het Bachfonds is opgebouwd uit periodieke schenkingen van minimaal € 1.000 per jaar, voor ten minste vijf jaar. In 2015 kende de Bachvereniging 64 Bachfondsen, die samen € 87.950 bijdroegen.

In 2017 wordt de enigszins complexe en daardoor arbeidsintensieve vriendenstructuur vervangen door een nieuwe, transparante structuur die beter inspeelt op de verschillende behoeftes van publiek om zich aan de Bachvereniging te verbinden. De overgang naar de nieuwe structuur wordt momenteel uitgewerkt en voorbereid. De NBV is zich ervan bewust dat particuliere giften in velerlei vormen een steeds belangrijkere bron van inkomsten zullen worden en neemt al een aantal jaren deel aan een programma waarin zij ervaringen en knowhow op dat gebied uitwisselt met andere Nederlandse culturele instellingen (musea, festivals en orkesten). In de komende jaren zal de Bachvereniging, voornamelijk voor de financiering van All of Bach, ook crowdfunding toepassen.

De Stichting Ondersteuning is het eigen vermogensfonds van de Bachvereniging. Een 40-tal bedrijven ondersteunt de Bachvereniging via de Stichting Ondersteuning in ruil voor een bescheiden tegenprestatie. Het bestuur bestaat uit 'captains of industry' die allen hun eigen accounts bijhouden. De Stichting Ondersteuning werd in 1990 opgericht, toen de continuïteit van de Bachvereniging in het gedrang kwam. Sederdien bouwt zij gestaag een continuïteits- en risicoreserve op. Uit haar jaarlijkse sponsorinkomsten geeft de stichting ook structureel een dotatie aan de exploitatie van de Bachvereniging.

De vele bestuurders, sponsors en Vrienden zijn van onmetelijke waarde voor het draagvlak en de continuïteit van de Bachvereniging.

De financiering van All of Bach

Vanaf het begin was duidelijk dat het jubileumproject All of Bach niet uit de reguliere begroting van de Bachvereniging gefinancierd zou kunnen worden.

De seizoenconcerten die in het kader van All of Bach worden opgenomen, vallen natuurlijk wel binnen de gebruikelijke exploitatie, maar alle bijkomende aspecten van het project (de opnames, de extra uitvoeringen, de website, de sociale media, de marketing) zijn alleen maar mogelijk dankzij de genereuze bijdragen van een aantal particuliere schenkers, een handvol particuliere fondsen, onze partner Rabobank en de eigen Stichting Ondersteuning. Omdat All of Bach op kantoor nagenoeg volledig geïntegreerd is in de Bachvereniging, worden 3 fte's forfaitair betaald uit de projectbegroting.

4b. Het publiek van de Bachvereniging

Iedereen krijgt bij zijn geboorte de muziek van Bach cadeau (vrij naar Coetzee). Bach is evident van groot belang voor de mensen die met enige regelmaat onze concerten bezoeken. Maar de gang naar de concertzaal of de kerk is voor anderen een te grote drempel. Toch zijn we ervan overtuigd dat Bachs muziek de levens van heel veel mensen kan verrijken. Zij biedt schoonheid, levensvreugde, inspiratie en troost. We willen ons in beginsel richten tot alle mensen die daarvoor ontvankelijk zijn, zowel via onze live concerten als online via All of Bach.

Het live concertpubliek

In ons publieksonderzoek wordt het publiek van de Bachvereniging gedefinieerd als gemiddeld 45+, hoger opgeleid en evenwichtig verdeeld tussen mannen en vrouwen. Het is een trouw en traditioneel publiek, in het algemeen kritisch maar lovend. Het contact met ons publiek is zeer hecht. Doordat we veel concerten in eigen beheer of in samenwerking met de concertzalen (partage) organiseren, weten we voor een groot deel wie ons publiek is. Dat maakt het mogelijk om marketing en communicatie af te stemmen op onze doelgroepen. We maken hierbij onder meer gebruik van een CRM-systeem, mailprogramma's en social media. Uit de hoge respons op e-mailacties en interactie op onze social media blijkt dat ons publiek zich in hoge mate bij de Bachvereniging betrokken voelt.

De Bachvereniging streeft naar de hoogste artistieke kwaliteit en het uitvoeren van enerzijds toegankelijk, maar aan de andere kant ook specialistisch repertoire. We zijn ons ervan bewust dat we daarmee soms wat meer een 'kennerspubliek' aanspreken. We streven dan ook niet alleen maar naar zoveel mogelijk mensen, maar wel naar een optimale zaalbezetting waarbij we ons vaste publiek

behouden en daarnaast verbreden. In dit kader ondersteunt de Bachvereniging van harte een breed muzikaal landschap waarin zoveel mogelijk mensen zowel in aanraking komen met muziek, als zich daarin verder kunnen verdiepen.

Ons publiek is gewend aan de persoonlijke benadering waarmee de Bachvereniging zich onderscheidt en die persoonlijke band koesteren we. Tegelijkertijd blijven we onze dienstverlening ontwikkelen, onder andere door onze ticketing te digitaliseren. Daardoor maken we niet alleen een interne efficiëntieslag, maar kunnen we ook ons publiek nog beter van dienst zijn.

Publiek All of Bach

Hoewel onze concerten goed worden bezocht, zijn concertbezoek en cd-verkoop voor potentieel publiek niet vanzelfsprekend. We spelen daarop in door een groter en jonger publiek een concertbeleving te bieden via All of Bach; overal en op het moment dat zij daar behoefte aan hebben. Uit een eerste onderzoek blijkt dat het publiek van All of Bach inderdaad jonger, internationaler en meer online is georiënteerd dan het publiek bij de reguliere concerten. We hebben de ambitie om met All of Bach verschillende groepen te bedienen; zowel de professionals (in wording) als breed georiënteerde cultuurliefhebbers die meer willen zien, horen en weten van Bach en voor wie een website een toegankelijke manier is om met zijn muziek kennis te maken. Op deze manier willen we de komende jaren ook een wisselwerking bewerkstelligen tussen onze live concerten en All of Bach. Enerzijds bevat All of Bach immers prachtige content om Bach en de Bachvereniging bij een groter publiek onder de aandacht te brengen en kunnen we zo een nieuw publiek naar onze live concerten trekken. Anderzijds bouwen we met All of Bach aan onze internationale positie als vernieuwend en leidend barokensemble. In de afgelopen twee jaar hebben we vooral geïnvesteerd in de opbouw van de website en het maken van de eerste substantiële content. Na het bereiken van de mijlpaal van de honderdste release (januari 2016), ligt de focus binnen All of Bach in de komende jaren op nog betere (internationale) vindbaarheid, toegankelijkheid en deelbaarheid.

Marketingdoelstellingen

De marketingdoelstellingen voor de komende jaren zijn het bestaande publiek te behouden en het daarnaast waar mogelijk te vergroten en te verbreden. Om dit te bewerkstelligen beperkt marketing zich bij ons niet tot de 'p' van promotie – zoals zo vaak in de culturele sector – maar voeren we een structureel en integraal beleid met de andere drie 'p's' van product, prijs en plaats. Dit betekent een programmering waarbij populaire werken voor een groter en nieuw publiek worden afgewisseld met onbekender repertoire voor een meer geoefend publiek. Hierbij kijken we goed naar de plekken waar we spelen en zoeken we naar de juiste balans tussen onze artistieke eisen en locaties waar ons (potentiële) publiek zich welkom voelt. Ons prijsbeleid is gericht op een gezond evenwicht tussen betaalbare concerten en voldoende publieksinkomsten waarbij we een ruimhartig beleid voeren voor jonge mensen, studenten en CJP-houders die bij veel van onze concerten al voor tien euro een kaartje kunnen kopen.

De komende jaren investeren we meer in onderzoek naar ons publiek door middel van enquêtes en gesprekken, online en offline, zodat we vraag en aanbod nog beter op elkaar kunnen afstemmen. We ontwikkelen op feiten gebaseerde buyer persona's, brengen customer journeys in kaart en maken optimaal gebruik van ons CRM-systeem. Hiermee kunnen we marketing doelgericht en efficiënt inzetten.

5. Spreiding

De Bachvereniging ontwerpt haar jaarlijkse programmering op basis van concertseries in de zogenaamde kernplekken, een aantal steden verspreid over heel Nederland. Landelijke spreiding is een vanzelfsprekendheid voor de Nederlandse Bachvereniging. Doelstelling is in elke kernplek een vast publiek op te bouwen en aan de Bachvereniging te verbinden. Niet alleen door concerten te geven, maar ook door een langdurig partnership aan te gaan met zo veel mogelijk lagen in de stad: van lokale overheid, fondsen en bedrijfsleven tot horeca en studenten. Onze relaties met de gemeentes openen deuren naar nieuwe samenwerkingsverbanden. De komende jaren speelt de Bachvereniging elk jaar veelvuldig in onder andere Utrecht, Naarden, Maastricht, Amsterdam, Kampen, Groningen en Eindhoven.

6. Bijdrage talentontwikkeling

De Bachvereniging heeft het altijd belangrijk gevonden om de aanstormende generatie Bachvertolkers aan zich te binden en kent een lange traditie in het scouten van jong talent. Zoals bij de meeste ensembles werden incidenteel vacante plekken vaak ingevuld met relatief jonge spelers en zangers. Toch werd die, weliswaar sympathieke, praktijk enkele jaren geleden als iets te vrijblijvend ervaren. Het wederzijdse commitment ontbrak. Jonge musici waren 'passanten', en na de productie was hun status onduidelijk.

Om dit onderwerp een duurzamere structuur te geven, zetten wij twee jaar geleden het Young Bach Fellowship op. Een coachingsprogramma waarbij de Bachvereniging jonge musici helpt om hun talent verder te ontwikkelen en voet aan de grond te krijgen binnen de oude-muziekwereld. Hiermee denken we een programma te hebben geïnitieerd waarbij zowel de jonge musici als ook wijzelf en de hele sector baat hebben.

In 2014 zijn de eerste acht jonge musici gestart binnen dit traject en in 2015 kwamen daar vier nieuwe deelnemers bij. Elke 'fellow' krijgt in goed overleg een mentor toegewezen uit de musici van de Bachvereniging. Bij het maken van de matches wordt gekeken naar de specifieke behoeften van de fellows. De begeleiding is met name gericht op niet-muzikale onderwerpen en daarom worden ze juist niet gekoppeld aan iemand die dezelfde muzikale specialisatie heeft.

Zo werd bariton Drew Santini, die zelf hard aan de weg timmert met zijn eigen nieuwe ensemble, gekoppeld aan altvioliste Esther van der Eijk, die heel veel ervaring heeft opgedaan als mede-oprichter van Holland Baroque. Hoboïst Yongcheon Shin had vooral vragen over het werken in Nederland als niet-Europeaan. Hij werd gekoppeld aan onze Amerikaanse bassist Robert Franenberg. De fellows hebben een keer of drie per seizoen een gesprek met hun mentor, maar kunnen ook terecht bij mensen op kantoor om te spreken over de zakelijke kant van hun beroep: financiën, het verkopen van je eigen concerten, het opzetten van een website of jezelf promoten. We brengen hen tevens in contact met mensen uit ons netwerk voor gesprekken over, of hulp bij voor hen relevante onderwerpen.

En natuurlijk wordt de fellows op regelmatige basis de gelegenheid geboden deel te nemen aan de concerten van de Bachvereniging. Eén keer per jaar wordt een bijzondere productie nagenoeg volledig door jong talent uitgevoerd. In 2017 wordt dat een 'jonge' *Johannes-Passion*, waarin zeventien jonge zangers zowel de aria's als de ensembles voor hun rekening nemen. Ook in het orkest zullen naast onze vaste aanvoerders alleen maar jonge musici zitten. Deze *Johannes-Passion* wordt opgenomen voor All of Bach. Ruim voorafgaand aan het project organiseren we een tweedaagse masterclass over het zingen van aria's en recitatieven bij Bach met een aantal internationaal prominente Bach-zangers.

Het nu al zeer succesvolle programma levert op deze manier een mooie bijdrage aan de cohesie tussen de verschillende generaties, disciplines en afdelingen van onze organisatie. De Bachvereniging wil dit programma heel graag continueren. We zijn ervan overtuigd dat het een grote lacune invult tussen de conservatoriumopleiding en de beroepspraktijk. Hiermee geven we een impuls aan de professionele ontwikkeling van een groep jonge musici, en anderzijds investeren we in onze eigen toekomst en in die van de sector in het algemeen.

We vragen van Fonds Podiumkunsten een bijdrage van € 20.000 aan talentontwikkeling. Deze subsidie zal worden besteed aan organisatie, coördinatie en productie van alle aan het programma gerelateerde activiteiten, zoals audities, masterclasses en coaching.

7. Toelichting op begroting, dekkingsplan en kengetallen

Baten

- 1.** Publieksinkomsten: de verschillen in de publieksinkomsten komen voort uit het feit dat er in 2015 55 concerten zijn gerealiseerd. De gemiddelde begroting voor de komende jaren gaat uit van 64 concerten per jaar.
- 2.** In de voorgaande jaarrekeningen zijn per abuis fondsen opgevoerd onder sponsoring. Dat is hier gecorrigeerd (zie ook het verschil in punt 6).
- 6.** De inkomsten uit private fondsen zullen fluctueren doordat voor All of Bach niet elk jaar hetzelfde bedrag benodigd is. Dat betekent tegelijkertijd ook dat de activiteitenlasten evenredig stijgen of dalen. Deels zijn de gelden van private fondsen toegezegd en deels zijn wij in afwachting van de beschikking.
- 6a.** In 2015 is een vrijgevallen reserve van 40.000 euro opgenomen.
- 8.** Aanvraag Fonds Podiumkunsten. We vragen 20.000 euro aan voor talentontwikkeling, zie aparte toelichting op pagina 14.
- 10.** Onze subsidieaanvraag bij de gemeente Utrecht is in behandeling. De subsidie van de gemeente Maastricht moet nog worden aangevraagd, maar hebben we de voorbije jaren structureel ontvangen.
- 11.** Meerjarige subsidie overig: hier werden voorheen de subsidies opgevoerd van de gemeentes Kampen en Naarden. Kampen heeft aangegeven na 2016 te stoppen. Naarden geeft geen meerjarige subsidie, maar beslist jaarlijks en is daarom verplaatst naar punt 12. Deze moet nog worden aangevraagd, maar is de afgelopen jaren steeds toegekend.

Lasten

- 3.** Zoals bij alle producerende kunstinstellingen wordt ook bij de Bachvereniging met een kritisch oog gekeken naar de beheerlasten. Onze overhead is alleszins in overeenstemming met de reikwijdte van onze activiteiten en het grote aantal stakeholders (musici, publiek, online bezoekers, programmeurs, donateurs, sponsors, fondsen, subsidiënten, bestuurders etc.).
- 4.** Er zijn gemiddeld weliswaar meer concerten begroot in 2017-2020 dan in 2015, maar er zijn ook minder All of Bach opnames, vandaar een kleiner verschil.
- 5a.** Activiteitenlasten personeel voorbereiding waren in 2015 hoger door een achterstallige post uit 2014.
- 5b.** Er zijn gemiddeld meer concerten begroot in 2017-2020 dan in 2015 en er is een bedrag opgenomen voor werkgeverslasten en het verlonen van musici in verband met de wet DBA.
- 11.** Het negatieve exploitatieresultaat in 2015 wordt gedekt door een bestemmingsreserve, die nog officieel door het bestuur moet worden vrijgegeven.

Kengetallen

- 5.3.** We realiseren de komende vier jaar gemiddeld 70 werken op allofbach.com. Daarnaast zijn er andere activiteiten zoals vriendenrepetities, TV-optredens e.d..

Conclusie

De Nederlandse Bachvereniging is een unieke parel aan de rijke en veelkleurige muziekkroon. Als een van de oudste ensembles ter wereld hebben we een grote traditie opgebouwd, zowel op het vocale als op het instrumentale terrein, en voornamelijk in de combinatie van beide. Met All of Bach zijn we toonaangevend in het vinden van nieuwe wegen om te communiceren met een steeds breder publiek. Met het Young Bach Fellowship investeren we in de toekomst van ons ensemble én van het hele veld. We kunnen bogen op een groot maatschappelijk draagvlak en hebben een zeer betrokken publiek.

Wij zien in al het voorgaande voldoende aanleiding om het Fonds Podiumkunsten voor de komende vier jaar een jaarlijkse bijdrage van € 570.600 te vragen.